

АНАЛІТИЧНІ ЦЕНТРИ ЯК АГЕНТИ ЗМІН: ВИЗНАЧЕННЯ «ВПЛИВУ» ТА ФАКТОРІВ, ЯКІ ЙОМУ СПРИЯЮТЬ

Зарембо Катерина Валеріївна,

кандидат політичних наук, старша викладачка кафедри міжнародних відносин факультету соціальних наук та соціальних технологій
Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Постановка проблеми. Термін «аналітичний центр» (think tank) є парасольковою концепцією, під яку можуть підпадати організації, цілком відмінні за своєю юридичною формою, структурою, способами фінансування, способом та модальністю співпраці із владними інститутами, тощо – прикладом цього є рейтинг аналітичних центрів Пенсильванського університету, який об'єднує під визначенням аналітичного центру цілком відмінні організації [2]. Для цих тез я використовую широке визначення аналітичного центру як організації, ціль якої – вплинути на прийняття політичних рішень через вироблення суспільного аналізу [1, р. 2]. Це визначення дозволяє зробити наголос на «змінотворчій» ролі аналітичного центру – або ж на ролі аналітичного центру як агента змін.

У дискурсі аналітичних центрів зміну політики (де під політикою розуміється процедура прийняття рішень, а не боротьба за владу) також називають впливом. В англійській мові на позначення цього поняття існує низка синонімів – «impact», «influence», «effectiveness» тощо. Серед дослідників також немає єдиного визначення щодо того, що вважати впливом. Так, наприклад, Жезерська та Джусті визначають вплив як континуум, від власне зміни політики до усього лише донесення свого повідомлення до осіб, відповідальних за прийняття рішень, та/чи громадськості [1, р. 2]. Огеменг натомість визначає вплив як «здатність започатковувати чи вносити ідеї, які змінюють результат політики чи напрямок дій, до якого вдається уряд» [3, р. 670]. При цьому Огеменг відзначає, що чітко визначити вплив на політику (зокрема, його обсяг та міру) узагалі не є можливим, оскільки у політичному процесі існує велика кількість змінних та акторів, які на нього впливають [там само].

Метою цього дослідження було визначити, як самі аналітичні центри визначають свій вплив, а також які фактори сприяють цьому впливу. В основі теоретичного підходу цього дослідження лежить теорія організацій, а у її межах – підхід щодо досягнення цілей (goal-attainment approach) як один із підходів оцінки впливовості організації [4, р. 193]. При цьому важливо підкреслити, що йдеться тільки про одну з можливих перспектив (аналітичного центру як надавача послуги), тоді як перспектива клієнта (органу влади) у цьому дослідженні не береться до уваги.

Методологія дослідження. Дослідження було індуктивним, тобто не спиралося на наперед визначену дефініцію поняття «вплив». Даними для дослідження були напівструктуровані глибинні інтерв'ю з представниками семи аналітичних центрів, які працюють у сфері зовнішньої політики, економічної політики, місцевого самоврядування та у сфері протидії корупції. П'ять зазначених аналітичних центрів працює у Києві, один – у Полтаві та один – у Львові (на момент проведення інтерв'ю центр припинив свою діяльність). Інтерв'ю відбувалися у 2019 та 2020 роках. Інформантів запитували про приклади їхнього впливу на політику та фактори, які, на їхню думку, йому сприяли. На підставі їхніх відповідей були сформовані визначення впливу та перелік факторів, які йому сприяли.

Результати та висновки. Опитані аналітичні центри надали низку прикладів (кейсів) для ілюстрації свого впливу. Зокрема, до таких кейсів належать:

- впровадження зонування областей під час пандемії Covid-19;
- зміна позиції України у переговорному процесі щодо впровадження Комплексу заходів щодо виконання Мінських домовленостей;
- розробка (та прийняття місцевою владою) програми запобігання корупції на 2015-2016 роки для Полтавської обласної державної адміністрації;
- розробка (та прийняття місцевою владою) стратегії розвитку Львова;
- використання підготовленого дослідження на дебатах у Європейському Парламенті, щоб довести причетність Росії до незаконних утворень «ДНР» та «ЛНР»;
- спрощення валютно-обмінних операцій;
- пайова участь підприємств для розвитку інфраструктури Києва

Аналіз даних засвідчив, що аналітичні центри тлумачать поняття «впливу» досить широко, від конкретних змін у політиці до донесення ідей до осіб, що ухвалюють рішення, та/або озвучування цих ідей з боку осіб, що ухвалюють рішення, у публічному просторі. Наприклад, тоді як деякі аналітичні центри описали свій вплив на прикладі конкретних змін у політиці (наприклад, впровадження зонування областей під час пандемії Covid-19, зміна позиції України у переговорному процесі щодо впровадження Комплексу заходів щодо виконання Мінських домовленостей), інші навели як приклад використання своїх

напрацювань під час дебатів у Європейському Парламенті. Відтак, можемо говорити про мінімум два виміри впливу з перспективи аналітичних центрів: *вплив на дії* та *вплив на дискурс*.

Щодо факторів, які сприяли впливу аналітичних центрів у запропонованих ними кейсах, то можна визначити такі:

- потреба у рішенні (органи влади із більшою готовністю дослухаються до пропозицій аналітичних центрів, якщо вони пропонують рішення проблем, актуальних для органів влади);
- зміна влади (рішення може бути легше запропонувати особам, які щойно заступили на посади і потребують готових рішень);
- запропоноване рішення як «спільний знаменник» інтересів стейкхолдерів (коли більшою чи меншою мірою враховані інтереси усіх стейкхолдерів);
- «надбудова, а не перебудова» (ситуація, за якої запропоноване рішення не суперечить попереднім, а доповнює їх);
- співпраця із активним стейкхолдером у владі за нейтральної позиції стейкхолдерів з вирішальним голосом (представник органу влади як «точка входу» для рішень аналітичного центру).

Результати цього дослідження можуть бути цінними як для розуміння теоретичних засад діяльності агентів змін, так і як емпіричні рекомендації для збільшення впливовості аналітичних центрів.

Література:

1. Jezierska K., Giusti S., Introduction: Travelling from West to East: Think Tank Model Adaptation to Central and Eastern Europe. *East European Politics and Societies: and Cultures*. September 2020. <https://doi.org/10.1177/0888325420946831> (дата звернення: 30.05.2021)
2. Global Go To Think Tank Index Reports. Think Tanks and Civil Society's Program. University of Pennsylvania. <https://www.gotothinktank.com/global-goto-think-tank-index> (дата звернення: 30.05.2021)
3. Ohemeng F. L. K. Civil Society and Policy Making in Developing Countries: Assessing the Impact of Think Tanks on Policy Outcomes in Ghana. *Journal of Asian and African Studies* 2015, Vol. 50(6), P. 667–682.
4. Zarembo K. Perceptions of CSDP effectiveness in Ukraine: a host state perspective. *European Security*. 2017. Vol.26. Issue 2. P. 190-206.

СУБ'ЄКТИ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАКТИК ЯК АГЕНТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Резнік Олександр Станіславович,

доктор соціологічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу соціально-політичних процесів Інституту соціології НАН України

За умов слабкості державних інститутів активна меншість може задавати спрямованість суспільного розвитку, перехопюючи та дублюючи функції держави у багатьох сферах. Це і вирізняє європейську цивілізацію з поміж інших, коли автономні від держави суб'єкти здійснювали вирішальну роль у модернізації суспільства, його демократизації та формуванні національної ідентичності. Разом з цим, будь-яка активність може бути конструктивною або деструктивною стосовно модернізації суспільства. Лише демократичні, проринкові та проєвропейські орієнтації громадянських активістів дозволяють охарактеризувати їх як агентів модернізації.

Відтак, сутність аналізу полягала у припущенні, що суб'єктів громадянських практик вирізняє від пасивного населення більша зорієнтованість на модернізаційні орієнтації. Для виявлення типів громадянських практик в рамках моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України, яке було проведене у 2020 році, респондентам пропонувалася низка громадсько-політичних заходів, які є актуальними на теперішній час. Послідовність варіантів відповідей в анкеті була представлена для респондента за мірою складності реалізації кожної дії (табл. 1).

Якщо брати загалом участь у громадсько-політичних заходах, то виявилось, що кількість залучених хоча б один тип громадянських практик сягає близько 35%. Це начебто досить велика кількість. Однак здебільшого населення здійснює дискусійні практики, участь у яких не вимагає особливих організаційних чи психологічних зусиль, а застосування Інтернет-технологій здешевлюють витрати та зменшують перешкоди для менш заможних та активних громадян. Дещо меншої поширеності набули громадянські практики, пов'язані з економічними способами просування своєї позиції. Бойкот певних товарів з політичних міркувань вимагає певних ціннісних та етичних передумов, оскільки такі люди здійснюють т.з. «етичне споживання» навіть всупереч раціональній вигоді щодо придбання дешевшого, але «неприємного» з політичної точки зору товару. Переказ грошей волонтерам, армії, благодійним організаціям, забезпечення необхідними матеріалами, препаратами або приладами медиків та хворих на